

Bibelcitatene i „Ordet“

AF IØRN PIØ

Stud. mag. Iørn Piø, der før har skrevet her om sproglige Problemer, har gransket Bibelcitatene i Filmen »Ordet«, som for Tiden ses af mange Mennesker, og karakteriserer her de tre Hovedpersoners Brug af bibelsk Talesprog.

BIBELCITATER er der mange af i »Ordet«. Det er særlig Gamle Borgens, Peter Skrædders og Johannes' Maade at anvende dem paa, jeg vil beskæftige mig med her.

Bibelcitatater kan nemlig anvendes paa flere forskellige Maader. Fælles er det, at man ved at citere en eller anden bibelsk Sentens nærmere vil uddybe et abstrakt Begreb, som Bibelen altsaa kan give et Svar eller formodes at kunne give et Svar paa. Ofte er noget abstrakt, noget uhaandgribeligt blevet konkretiseret i Bibelen. Noget abstrakt er blevet

gengivet ved en Lignelse, kortere eller længere, men i al Fald konkretiseret. Et Bibelcitat er saaledes noget, man tyr til, naar man ikke selv ved Ord derfor. Dette gælder i særlig Grad religiøst indstillede Mennesker, men andre anvender jo ogsaa Citater, ligefra Ordsprog til litterære Citater.

Naar man anvender et Citat, ligegyldigt hvilken Slags, er Spørgsmaalet da ud fra et sprogpsykologisk Synspunkt: Hvordan anvendes det, eller rettere hvordan følger det sig ind i det naturlige, genuine Talesprog?

Johannes (Preben Lerdorff Rye) i »Ordet«.

Svaret prompte kommer: »Saa-mænd ved jeg ej«.

Her er netop et Modsetningsforhold antydet, ogsaa af sprogpsykologisk Art, mellem de to. Lød mig uddybe det nærmere.

Gamle Borgen kæn sin Bibel, og han ved at bruge den. Naar Inger, Svigerdatteren, om den nye Præst gør opmærksom paa, at han slaar Paraplyen op for den Smule Sne, svarer Gamle Borgen: »Ja, der staar et Sted hos Jesajas, eller hvor det er (NB! det er hos Jesajas), at over al Herlighed skal der være et Dække. — Er Anders kommen?« (Jesajas 4,5 »... thi over alt, hvad herligt er, skal der være et Dække«). Gamle Borgen omskriver sine Bibelcitatater, han siger dem med sine egne Ord. D. v. s., Citaterne følger sig ganske naturligt ind i hans Talesprog.

Dette stemmer ganske godt overens med hele Gamle Borgens Forhold til Religionen. Det er livsnært. »Han (d. v. s. min Frelser) er aldrig skilt fra mig, undtagen naar jeg selv fjerner mig, i Synd — med daarlig Samvittighed.«

Hele Bibelsproget, som Gamle Borgen er fuldt fortrolig med, tillempes hans almindelige, jævne Talesprog. Og han kan »tillade sig« at bande: »Jeg tror Gud hjælpe mig«. »... Anne, ja, hun skal blive din, den Onde lyne mig skal hun saa, ...« »Rejs ad Helved til«.

Fortættes Side 12

KRONIKKEN fortsat fra Side 8
»Ja, det ved Gud jeg vil. Det er ved Gud i alle de Riger og Lando en fattig Frelser at have, En, der tronar et Sted langt borte, og som, man maa nøjes med at gaa og længes efter«. Nej, for Gamle Borgen er Gud med i Hverdagen og saaledes ogsaa i Hverdagssproget.

Med Peter Skrædder er Sagen en anden. »... vi elsker vor Frelser saadan, at vi næsten hver Time paa Dagen længes efter ham og efter at komme bort fra al Jordens Synd og være sammen med ham i Himlen!« »Vi elsker ham saadan, at vor Kritik, hvis vi har nogen, den falder væk af sig selv, og vor Forstand staar stille, og vi synes om alt, hvad han siger og gør — og det er den store Kærlighed.« Bibelcitatene maa saaledes være korrekte, »kritikløse«. Det almindelige Talesprog er for fattigt i sig selv, og Bibelen Ord for sande til, at man kan tillempe dem den daglige, »syndige« Tale. Bibelcitatene føles anderledes i Peter Skrædders Replikker. Der er 2 Stillag: Bibelsproget og Hverdagssproget.

Johannes citerer maaske Bibelen oftest i »Ordet«. Men naar han slaar over i et Bibelcitat, skifter han ikke Stil. Johannes er

for mig at se næppe opfattet helt rigtigt i Carl Th. Dreyers Filmatisering, hvor han ved en fremmedartet Akcent er gjort til en frit svævende Person i Milieuet,

Gamle Borgen (Henrik Malberg, til venstre) og Peter Skrædder (Ejnar Federspiel) i »Ordet«.

et Menneske, som ingen overhovedet regner med. Kun delvis er dette rigtigt. Han er løstrevet fra Virkeligheden. Ved et Chok (ved Synet af sin døde Kæreste) er han

blevet »revet løs«, og først ved et tilsvarende Chok (den døde Inger) faar han Kontakt med Virkeligheden igen. Han er abstrakt, men denne »sindssyge«

af Virkeligheden — ikke kan sige. Naar Johannes i sin Samtale med Pastor Bandbul siger, at han er Murer, saa har Præsten Ret til at tro ham i første Omgang iflg. Skuespillet. Men iflg. Carl Th. Dreyer, der lader Johannes rent fonetisk tale anderledes, tale aparte, maa Præsten allerede da have Betæneligheder.

Det er da et Spørgsmaal, om det er en Tjeneste at gøre Kaj Munks Tekst, som jo netop er saa betydningsfuld i Johannes' Replikker. Det fonetiske Særpræg forgrover Opfattelsen og ødelægger Samspelet. Det er ikke det ydre, det lydige, ved Johannes' Sprog, der skal være afgørende, da slet ikke naar Kaj Munk saa fint har skildret Replikernes sproglige Indhold ved en gennemført Bibelstil, saa fint har afbalanceret Ordbetydningerne i hans Sprog.

Bibelcitatene er naturlige Led i Johannes' Sprog. Han er saadan. Han er identisk med Bibelen Ord og, som han selv siger, med Jesus. Derfor er Bibelcitatene ikke »fremmed« Stof i hans Tale. Han taler ikke et Hverdagssprog, før han bliver helbredt — før han faar Kontakt med Hverdagen igen. Paa Baggrund af hele Skuespillet er det saaledes værd at

lægge Mærke til, at netop Johannes siger den eneste »virkelige« Bemærkning umiddelbart efter Opstandelsen: »Portvin! Skaf et Glas Portvin til hende.«

Wil man da give en sammenfattende Karakteristik af de 3 omtalte Personers Sprog i »Ordet«, maa den formuleres saaledes — ud fra det snævre sprogpsykologiske Synspunkt, jeg har forsøgt at anlægge:

Den livsnære Gamle Borgens Sprog er ensartet, homogent, idet Bibelcitatene følger sig ind i hans almindelige Talesprog, og han kan »tillade sig« at bande. Han taler et homogent Hverdagssprog.

Den livsfjerne Peter Skrædders Sprog er uensartet, heterogent, idet Bibelcitatene synes paaklistrede hans almindelige Talesprog. Her maa bemærkes de stadige (og korrekte) Henviisninger til Skriftstederne. Han taler et heterogent Hverdagssprog.

Johannes' Sprog er derimod ogsaa homogent. Han er løstrevet fra Virkeligheden, han er ikke forpligtet af den. Hans hele Stil maa være og er Bibelsprogets, naar han mener sig identisk med Jesus. Han taler et homogent Ikke-Hverdagssprog, nemlig et Bibelsprog.

IØRN PIØ